

МІСЦЕ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ У СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

PLACE TAX POLICE FOR LAW ENFORCEMENT AGENCIES OF UKRAINE

Пономарьов О.В.,

здобувач

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Проаналізовано основні підходи до формування визначення понять «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи». Визначено їх основні ознаки. З'ясовано місце податкової міліції у системі правоохоронних органів України.

Ключові слова: податкова міліція, система, правоохоронні органи, фінансова безпека держави, податкова безпека.

Проанализированы основные подходы к формированию определения понятий «правоохранительная деятельность» и «правоохранительные органы». Определены их основные признаки. Выяснено место налоговой милиции в системе правоохранительных органов Украины.

Ключевые слова: налоговая милиция, система, правоохранительные органы, финансовая безопасность государства, налоговая безопасность.

The main approaches to formation definitions of «law enforcement» and «law enforcement». Defined their main features. The place of tax police in law enforcement agencies of Ukraine.

Key words: tax police system, law enforcement agencies, financial security, safety tax.

Актуальність теми. Проблема забезпечення фінансової безпеки держави, складовою якої є податкова безпека, – одна із найбільш актуальних в Україні. На її забезпечення спрямована діяльність багатьох правоохоронних органів України, провідне місце серед яких займає податкова міліція Державної податкової служби України, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, забезпечує законність і правопорядок у сфері податкових правовідносин.

Наразі в умовах формування нової податкової системи, а також реформуванні існуючої системи правоохоронних органів держави, дослідження місця податкової міліції в системі правоохоронних органів України набуває особливої актуальності, а спроба розв'язання цієї проблеми має важливе як наукове, так і практичне значення для забезпечення фінансової та економічної безпеки держави. З огляду на це метою даної статті є визначення місця податкової міліції України у системі правоохоронних органів України, у зв'язку з чим планується з'ясувати зміст таких категорій, як «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи».

У теорії права, адміністративно-правовій науці, а також у законодавстві України немає чіткого визначення поняття правоохоронної діяльності, немає і вичерпного переліку правоохоронних органів. Кожен з науковців, а також законодавець, трактують їх по-різному, підкреслюючи ті чи інші їх особливості. Так, О.М. Бандурка під правоохоронною діяльністю розуміє державну діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу у суворій відповідності із законом і при неухильному дотриманні встановленого ним порядку [1, с. 6]. На думку О.В. Тюріної, правоохоронна діяльність – це певний різновид правозастосовчої

діяльності, яка є однією зі специфічних форм реалізації права. Відмінність правозастосування від інших форм реалізації права полягає в тому, що воно є однією з форм активної організаційно-владної діяльності компетентних органів держави, які діють від його імені і в межах його повноважень [2, с. 18]. О.Ф. Скакун під правоохоронною діяльністю розуміє правову форму діяльності держави, спрямовану на охорону суспільних відносин, урегульованих правом, захист індивіда від правопорушень і притягнення винних до відповідальності [3, с. 508]. О.О. Чувильов і А.О. Чувильов розглядають правоохоронну діяльність як у широкому, так і вузькому розумінні: в широкому розумінні – як діяльність усіх державних органів, що забезпечують дотримання прав і свобод громадян, їх реалізацію, законність і правопорядок; а у вузькому – як діяльність спеціально уповноважених органів з охорони права від правопорушень, яка здійснюється у встановленій законом формі, згідно з компетенцією того чи іншого органу [4, с. 4].

Виклад основного матеріалу. Правоохоронну діяльність розглядають також як різновид суспільної охоронної діяльності, що здійснюється компетентними суб'єктами з метою охорони суспільних відносин від правопорушень, вирішення юридичних справ про правопорушення і вживання спеціальних заходів щодо їх попередження [5, с. 191], а також як діяльність держави в особі його спеціально уповноважених органів по забезпеченню законності, правопорядку, охорони прав і законних інтересів суспільства, держави, громадських і інших об'єднань громадян, захисту прав і свобод людини і громадянина, боротьбі із злочинами й іншими правопорушеннями, яка здійснюється у встановленому законом порядку за допомогою застосування в суворій відповідності із законом заходів юридичного впливу (в т. ч. заходів державного примусу) [6, с. 2].

Отже, відповідно до існуючих доктринальних розробок даний вид державної діяльності має ряд ознак. По-перше, така діяльність може здійснюватися не будь-яким способом, а лише за допомогою застосування юридичних заходів впливу. До них прийнято відносити заходи державного примусу і стягнення, що регламентуються законом. По-друге, істотною ознакою правоохоронної діяльності є те, що вживані в ході її здійснення юридичні заходи впливу повинні суворо відповідати приписам закону. Тільки закон може служити підставою застосування конкретного заходу і чітко визначати його зміст. Орган, що застосовує такий захід, зобов'язаний чітко виконувати відповідні приписи. По-третє, характерним для правоохоронної діяльності є і те, що вона реалізується у встановленому законом порядку, з дотриманням певних процедур. І нарешті, істотною ознакою правоохоронної діяльності вважається те, що її реалізація покладається, перш за все, на спеціально уповноважені державні органи, що комплектуються відповідним чином підготовленими службовцями – здебільшого юристами, а також фахівцями, що компетентні у відповідних галузях та сферах. У їх розпорядження надаються необхідні матеріальні і технічні засоби. Організація і діяльність таких державних органів детально і всебічно регламентуються в законодавчому порядку, зокрема шляхом встановлення особливих процедурних (процесуальних) правил для вирішення найбільш відповідальних питань. Все це в сукупності спрямоване на забезпечення оперативності, обґрунтованості, законності і справедливості прийнятих уповноваженими органами рішень про застосування юридичних заходів впливу, спрямованих на охорону прав від уже допущених або передбачуваних порушень [7, с. 7–8].

Таким чином, правоохоронна діяльність розглядається, як вид державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими державними органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в точній відповідності із законом, і за неухильного дотримання встановленого порядку. Правоохоронна діяльність спрямована на запобігання виникненню умов і причин можливих та вчинених суспільно небезпечних явищ, припинення їх розвитку та ліквідацію наслідків. Різним видам правоохоронної діяльності властива одна спеціальна ознака. Вона полягає в тому, що охорона прав фізичної чи юридичної особи здійснюється шляхом застосування публічно встановлених процедур. Як охоронний інструмент держави, правоохоронна діяльність впливає на поведінку суб'єктів правовідносин за допомогою використання дозволів, приписів, заборон, контролю за їх додержанням та реалізації юридичної відповідальності [8].

Поняття «правоохоронного органу» в юридичній літературі також трактується по-різному. Так, О.М. Бандурка вважає, що правоохоронними органами прийнято називати функціонуючі у суспільстві і державі установи й організації, основним завданням діяльності яких є забезпечення законності, боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями

[1, с. 8]. На думку В.П. Бож'єва, правоохоронні органи утворюють певним чином відособлену за ознакою професійної діяльності самостійну групу органів держави, що мають свої чітко визначені завдання. Ці завдання полягають або у відновленні порушеного права, наприклад, у галузі цивільних правовідносин, або в покаранні правопорушника, коли відновити порушене право неможливо (при здійсненні деяких злочинів, наприклад, при вбивстві), або у відновленні порушеного права і покарання одночасно, коли можливість відновити порушене право є, але правопорушник заслуговує ще і покарання [9, с. 17]. О.В. Тюріна правоохоронний орган держави визначає як орган, уповноважений державою на застосування заходів державного примусу, рішення якого мають правозастосовчий характер, і діяльність якого полягає у впливі на загрози праву як реальні, так і потенційні, і носить державно-владний, юрисдикційний, підзаконний і регламентований характер [2, с. 20]. Заслуговує на увагу і думка В.М. Фокіна, який вважає, що термін «правоохоронні органи» є збірним. Ним об'єднуються декілька груп державних органів, які по характеру встановлених законом повноважень у здійсненні правоохоронної діяльності є спеціалізованими по охороні прав і законних інтересів людини, суспільства, держави або виконують правоохоронну функцію разом з іншими функціями [10, с. 5].

Отже, правоохоронні органи забезпечують виконання вимог діючих правових норм всіма суб'єктами соціальних відносин за допомогою спеціальних методів і засобів, передбачених законом. Перш за все, вони наділяються правом застосовувати заходи державного примусу в цілях забезпечення законності в порядку, передбаченому законом. Крім заходів державного примусу, вони мають право застосовувати й інші заходи владного впливу: попередження правопорушень, правовиховні, організаційні й інші заходи впливу. Але завжди відмінною рисою в їх діяльності є те, що вони уповноважені на те державою, ця діяльність для них є основною, вони застосовують заходи державного впливу, які передбачені відповідними законами й у встановленому законом процесуальному порядку, виконання яких обов'язкове для відповідних посадових осіб і громадян. У цьому їх істотна відмінність від інших організацій, що займаються правозахисною діяльністю, яка також має позитивну дію і може координуватися з роботою правоохоронних органів [11, с. 14].

У законодавстві також немає чітко визначеного поняття «правоохоронних органів», а також вичерпного їх переліку. У різних законодавчих актах поняття та перелік правоохоронних органів визначаються по-різному. Найширший їх перелік міститься у ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [12], яка до таких органів відносить органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного

фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Термін «правоохоронні органи» згадується також у законах «Про державну таємницю» [13], «Про контррозвідувальну діяльність» [14], «Про основи національної безпеки України» [15], «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону» [16] та ін.

Нечітке й суперечливе вживання законодавцем терміна «правоохоронні органи» свідчить про відсутність єдиного підходу в його розумінні й тлумаченні. Це ускладнює розв'язання теоретичних проблем у цій сфері, негативно впливає на правове регулювання компетенції правоохоронних органів, правове й соціальне становище їхніх працівників, а отже, на їхню діяльність загалом [8]. Разом із тим, найприйнятніше визначення поняття «правоохоронні органи» міститься у ч. 4 ст. 1 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами держави», відповідно до якої під правоохоронними органами слід розуміти державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [17].

Що ж стосується податкової міліції, то її належність до правоохоронних органів України прямо не закріплена в жодному нормативному акті. Розділ XVIII-2 Податкового кодексу України [18], який має назву «Податкова міліція» визначає функції, завдання, структуру та повноваження податкової міліції, закріплюючи при цьому, що податкова міліція складається із спеціальних підрозділів по боротьбі з податковими правопорушеннями, що діють у складі відповідних органів державної податкової служби, і здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, виконує оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції (ст. 348 Податкового кодексу України).

Однак, враховуючи положення ст. 351 Податкового кодексу України «Права податкової міліції», відповідно до якої посадовим особам податкової міліції для виконання покладених на них обов'язків надаються права, передбачені підпунктами 20.1.2, 20.1.4, 20.1.30 пункту 20.1 ст. 20 цього

Кодексу, а також пунктами 1-4, абзацами другим, третім пункту 5, пунктами 6-12, 14, підпунктами «а» і «б» пункту 15 (з урахуванням положень цього Кодексу), пунктом 16 з дотриманням правил проведення податкових перевірок, встановлених цим Кодексом, пунктами 17, 19, 23, 24, 25, 27, 28, 30 статті 11, статтями 12-15¹ Закону України «Про міліцію» [19] та поширюються вимоги, встановлені ст. 3 і 5 Закону України «Про міліцію», можна зробити висновок, що податкова міліція має такий самий правовий статус, як і міліція, яка є одним зі структурних підрозділів органів внутрішніх справ і відповідно вважається правоохоронним органом.

Крім того, віднесення податкової міліції до правоохоронних органів підтверджується положенням п. 348.1 ст. 348 Податкового кодексу України, відповідно до якого податкова міліція здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, виконує оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції, а також п. 353.1 ст. 353 цього Кодексу, відповідно до якого особи начальницького і рядового складу податкової міліції проходять службу у порядку, встановленому законодавством для осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ.

Висновки. Отже, виходячи з етимологічного розуміння понять «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи», а також з законодавчо закріпленого правового статусу податкової міліції, приходимо до висновку, що податкова міліція є спеціалізованим правоохоронним державним органом виконавчої влади, який діє у складі органів Державної податкової служби України, здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, забезпечує законність і правопорядок у сфері податкових правовідносин, а також виконує оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції. Місце податкової міліції у системі правоохоронних органів України визначається колом тих завдань та функцій, що покладаються на підрозділи податкової міліції чинним законодавством, а унікальність полягає в її підпорядкуванні центральному органу виконавчої влади – Державній податковій службі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Бандурка А.М. Судебные и правоохранительные органы Украины / А.М. Бандурка. – Х.: Университет внутренних дел, 1999. – 349 с.
2. Тюріна О.В. Сучасні системи правоохоронних органів (порівняльно-правове дослідження) : дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01 / О.В. Тюріна. – Київ, 2001. – 184 с.
3. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скаун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
4. Чувилев А.А. Правоохранительные органы: вопросы и ответы / А.А. Чувилев. – М.: Новый юрист, 1998. – 150 с.
5. Загальна теорія держави і права: навчальний посібник / [Олійник А.Ю., Гусарев С.Д., Слюсаренко О.Л.]. – К., 1998. – 237 с.
6. Беленков Р.А. Правоохранительные органы (конспект лекций) / Р.А. Беленков. – М.: «Приор-издат», 2003. – 112 с.
7. Гуценко К.Ф. Правоохранительные органы : учебник для юридических вузов и факультетов / К.Ф. Гуценко, М.А. Ковалев. [Издание 5-е, переработанное и дополненное]; под ред. К.Ф. Гуценко. – М.: Издательство «Зерцало», 2000. – 400 с.
8. Подоляка А.М. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи / А.М. Подоляка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1643/>.
9. Божьев В.П. Правоохранительные органы Российской Федерации / В. П. Божьев. – М.: Спарк, 1996. – 414 с.
10. Фокин В. М. Правоохранительные органы Российской Федерации: учебник / В.М. Фокин. – М.: Былина, 2001. – 223 с.
11. Правоохранительные органы: учебник / под общ. ред. Н.А. Петухова и Г.И. Загорского. – М., «Дашков и Ко», 2005. – 576 с.
12. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 року № 3781-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50 (зі змінами та доповненнями).

13. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93 (із змінами та доповненнями).
14. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 12. – Ст. 89 (зі змінами та доповненнями).
15. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351 (зі змінами та доповненнями).
16. Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону : Закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338 (зі змінами та доповненнями).
17. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави : Закон України від 19 червня 2003 року № 975-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – Ст. 366 (зі змінами та доповненнями).
18. Податковий кодекс України : Кодекс від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112 (зі змінами та доповненнями).
19. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20 (зі змінами та доповненнями).

УДК 342.9

ДО ПИТАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ АПАРАТУ СУДУ

THE ISSUE FEATURES LEGAL PRINCIPLES OF CONTROL OVER THE ACTIVITIES OF A COURT

Порошук П.П.,
здобувач

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У статті визначено поняття «правових засад здійснення контролю за діяльністю апарату суду», проаналізовано діюче законодавство на предмет закріплення у ньому цих засад, наголошено на існуючих у цій сфері проблемах та зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: *право, засади, правові засади контролю за діяльністю апарату суду, завдання контролю за діяльністю апарату суду, об'єкт та предмет контролю за діяльністю апарату суду, принципи.*

В статье определено понятие «правовых основ осуществления контроля за деятельностью аппарата суда», проанализировано действующее законодательство на предмет закрепления в нем этих принципов, отмечены существующие в этой сфере проблемы и сделаны соответствующие выводы.

Ключевые слова: *право, принципы, правовые основы контроля за деятельностью аппарата суда, задача контроля за деятельностью аппарата суда, объект и предмет контроля за деятельностью аппарата суда, принципы.*

The article defines concept of «legal principles controlling the activities of a court» analyzed existing legislation for fixing it these principles highlighted existing problems in this area and correct conclusions.

Key words: *law principles, legal framework controlling activities of court, task of monitoring activities of court, object and subject of control over activities of court and principles.*

Актуальність теми. Відправляючи правосуддя, суди у своїй діяльності спираються на відповідні апарати, які здійснюють організаційно-технічний, документальний, інформаційно-аналітичний, кадровий та матеріальний супровід діяльності перших. Тобто, апарат суду не приймає безпосередньої участі у здійсненні правосуддя, втім забезпечує необхідні умови для його нормальної реалізації. Звідси очевидно, що рівень якості та ефективності виконання апаратом суду своїх завдань та функцій значним чином впливає на рівень якості правосудної діяльності судів. У зв'язку з цим зрозуміло, що дуже важливе значення має контроль за діяльністю апарату суду, як засіб забезпечення належного виконання останнім свого функціонального

призначення. Оскільки сутність будь-якого контролю полягає у втручанні контролюючого суб'єкта (суб'єктів) у діяльність підконтрольного об'єкта, яким зокрема є апарат суду, особливого значення набуває питання його правової регламентації із тим, щоб встановити чіткі підстави, порядок і межі цього втручання, та не дозволити його переростання у свавілля, перетворення із засобу забезпечення законності, збалансованості та ефективності діяльності підконтрольних об'єктів у засіб тиску на них із боку суб'єктів контролю з тією чи іншою метою.

Враховуючи вищевикладене, **метою** даної статті є: дослідити правові засади здійснення контролю за діяльністю апарату суду.